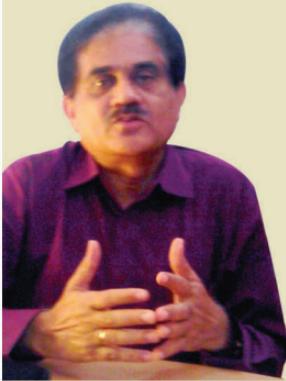

सुनामीचा अंदाज ते माशांचा ठावठिकाणा

हैदराबादच्या राष्ट्रीय महासागर सूचना सेवा केंद्राचा प्रवास

अविनाश बगडे

पणजी, ता. ५ :
सुनामीच्या लाटा किंती
व कशा उसलीतील
याचा अंदाज घेण्यासाठी
तयार केलेल्या तरंगत्या
केंद्रातून मासे कुठे व
कोणत्या दिशेला पोहत
आहेत याची माहिती
मिळू लागली. ही
माहिती मच्छीमाराना

देण्यास सुरवात झाली आणि त्यावर आता दैनंदिन स्वरूपात
मच्छीमार अवलंबून राहू लागले. त्यात गोव्यातील मच्छीमार
आणि मच्छीमार सोसायट्यांचाही अपवाद नाही.

हैदराबाद येथील भारतीय राष्ट्रीय महासागर सूचना
सेवा केंद्राचा हा अनुभव आहे. या केंद्राचे संचालक
डॉ. एस. एस. सी. शेणॉय केंद्र सरकारच्या एका
बैठकीसाठी आज गोव्यात आले होते. त्यावेळी त्यांनी
हा अनुभव 'गोमन्तक'ला सांगितला. ते म्हणाले, २००४

मधील सुनामीचा तडाखा भारताने भोगला. त्यानंतर २००५
मध्ये अशा सुनामीचा अंदाज देण्यासाठी एखादी संस्था सुरू
करण्याचा विचार पुढे आला आणि २००६ मध्ये हैदराबाद येथे
हे सेवा केंद्र सुरू केले. आज आशिया खंडातच नव्हे तर हिंदी
महासागराला लागून असलेल्या प्रत्येक राष्ट्राला सुनामीचा इशारा
देण्याची जबाबदारी संयुक्त राष्ट्रसंघाने आमच्यावर दिली आहे.
त्यानंतर आजवर दिलेला सुनामीचा एकही इशारा खोटा ठरलेला
नाही.

ते म्हणाले, सागर वा महासागराखाली भूकंप झाला म्हणजे
सुनामी उसळत नाही. भूकंपाच्या तीव्रतेचाही याच्याशी संबंध
नाही. मुळात भूकंप जेव्हा होतो तेव्हा नेमके काय होते याची
माहिती घेतली जात नाही. जिमिनीचे दोन तुकडे (प्लेट्स)
एकमेकांवर घासले तरी भूकंप जाणवतो. ते तुकडे एकमेकांवर
चढले तर होणाऱ्या भूकंपातून सुनामी तयार होते. त्याची तीव्रता,
दिशा हे सारे लक्षात घेऊन कोणत्या किनाऱ्यावर केव्हा सुनामी
आढळेल याचा अंदाज वर्तविणे आज गणिती प्रमेयामुळे शक्य
झाले आहे. जपानमध्ये ही प्रमेये तयार झाली मात्र आम्ही त्याला
सुनामी इशारा केंद्राशी जोडून नवे प्रारूप तयार केले आहे. पाण्यात
भूकंप झाला की त्याची माहिती तत्काळ देशभरातील किनारी
आपत्ती व्यवस्थापन यंत्रणांना देण्यात येते. त्यानंतर कुठे प्रभाव

जाणवेल हे अर्ध्यातासात कळविण्यात येते. यामुळे नागरिकांना
हलवायचे असल्यास तेही शक्य होते.

हे सारे करण्यासाठी समुद्राचे पत्रास सागरी मैलाचा एक
भाग असे भाग केले. त्यात पाण्याची पातळी मोजणारी यंत्रणा
बसविली. आठ ठिकाणी तरंगती केंद्रे उभी केली. त्यासाठी
दोनापावलच्या समुद्र विज्ञान केंद्राची मदत घेतली. उपग्रह संदेश
वहन यंत्रणेतून ही सारी यंत्रणा हैदराबादशी जोडण्यात आली.
त्यातून पाण्यात काही हालचाल झाली तरी त्याची तत्काळ माहिती
मिळण्याची सुविधा तयार झाली. हे सारे करताना मासे कुठे आहेत
आणि कुठल्या दिशेने जात आहेत ही माहिती मिळू लागली.
सुखातील संकेतस्थळावर ही माहिती आम्ही देणे सुरू केले.
नंतर सरकारच्या मत्योद्योग खात्याना ती पाठवू लागलो. हव्यूहव्यू
मच्छीमारांनी संपर्क साधणे सुरू केले. आमच्या माहितीचा त्यांना
उपयोग होत असल्याचे त्यांचे म्हणणे होते. म्हणून ही माहिती
एसएमएसवर देण्याची सुविधा आम्ही सुरू केली. सध्या निशुल्क
अशी ही सेवा आम्ही देतो. सुनामीचा अंदाज घेता घेता माशांच्या
ठावठिकाणा आम्हाला गवसला आणि त्यातून या अनोख्या
सेवेचा जन्म झाला आहे. मासे शोधण्यासाठी लागणाऱ्या
डिझेलची बचत यातून होते असेही त्यांनी आम्हाला कळविले
आहे.